
ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA
IN KATOL. AKADEMIČNEGA STAREŠINSTVA

ZORA IZHAJA VSAK
MESEC DVAJSETEGA
Z LEPOSLOVNO PRI-
LOGO TER STANE CE-
LOLETNO K 5.—, ZA
DIJAKE K 3.—

LETNIK XX. . . . ZVEZEK 8.
1913 • LJUBLJANA • 1914

— TISKA KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI —

Vsebina:

	Stran
Naše vseučilišče. (Jože Koruza)	217
Jugoslovanski nacionalizem. (Mavors)	220
Vera — čuvstvo? (Fr. Zadložan.) (Konec)	222
Izobrazba - izobraževanje. (Josip Berlot)	225
Glasnik	228
Visokošolski vestnik	229
Srednješolski vestnik	230
Kulturna vprašanja	231
Starešinski vestnik	235

Leposlovna priloga.

Rendez-vous. (Julij Dravin)	239
Talžman. (Anton Ošaben)	241
Sentimentalne. (Tunjuš)	241
Sanje. (Čeb. André)	242
Ob morju. (Čeb. André)	242
Vizija. (Fedor Z.)	242
Nekoč. (Fedor Z.)	243
Materino pismo Bogdan	243
Bolne oči. (Bogdan)	243
Sestrica sestrici. (Bogdan)	244
Spokornica. Mojmir Savov	244
Književnost in umetnost	244
Književnost in umetnost. (Na ovitku.)	

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akad. društvo »Danica«, Dunaj, IX., Liechtensteinstr. 95/8.
— Slovensko katol. akademično društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1.
— S. Liga K. A., Dunaj, IX., Liechtensteinstraße 95/8.

**Uredništvo „Zore“: Vinko Tavčar, stud. phil.
Dunaj (Wien) XII. Murlingengasse 41 II/16.**

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnistvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

»**Naše kolo**«. Ovih je dana izašao izpod tiska hrv. kat. književni Almanak »Naše kolo« broj 2, te će se početi odmah razpačavati. Oni, koji ga naručite unaprijed, dobiti će ga odmah, a ostali neka se požure sa narudžbom.

Tko ga odmah ne naruči, teško da će ga poslije moći dobiti, jer je gotovo već cijela naklada naručena, te smo u zadnji čas morali broj istisaka povisiti.

Zadnji broj »Luči« piše, da je ovaj Almanak svojim sadržajem i opsegom mnogo bolji od lanjskoga.

Bez ovoga »Almanaka« ne smije biti nijedan katolički djak, jer tu nam odsjeva naš rad, naša budućnost. Nijedna katolička obitelj ne bi smjela biti bez ove jedine katoličke revije.

Naručujte dok zaliha traje, a tim ćete pomoći katoličkom pokretu, tim ćete podići hrvatsku katoličku štampu.

Cejina Našeg kola 2 K 20 fil. franko, a za djake 1 K 40 fil.

Narudžbe prima hrvat. kat. akad. društvo »Hrvatska« u Beču, IX. Liechtensteinstraße 95/8.

Kaj naj berem? Dijak bere ta ali oni članek, to ali ono knjigo, dobi zanimanje za predmet in rad bi kaj več vedel o tem ali onem, kratko, rad bi kolikor mogoče s pridom in zistematično razširil svojo splošno ali specielno izobrazbo. Mnogokrat je njegova želja po izobrazbi tako silna, da kupi knjigo, ki ima naslov, kot bi temeljito obravnavala zaželjeno znanje, a se le premnogokrat zmoti in izgubi čas in — denar. Takim neprijetnim prevaram bi se izognil, če bi imel dobrega in izobraženega svetovalca. Brez dvoma bi mu bil v takih zadregah eden najboljših svetovalcev. knjiga: »Was soll ich lesen? Ein Ratgeber für Studierende. Zweite verbesserte und vermehrte Auflage. Mit drei Kunstbeilagen. Unter Mitwirkung vieler Fachmänner herausgegeben von Hermann Acker. Trier 1912. Druck und Verlag der Paulinus-Druckerei, G. m. b. H.« Cena 1 K 50 v. n. Knjiga navaja najboljša dela, nas seznanj nakratko z vsebino in namenom dela in tudi z avtorjem, ki je priporočeno delo spisal. Seveda ozira se le na nemška dela in nemške prevode. Z ozirom na obsežnost knjige (8°, 237) je cena knjige nepričakovano nizka in vem, da ne bo nikomur žal, če jo bo kupil.

J. J.

Jože Koruza:

Naše vseučilišče.¹

Oficielni klic S. L. S. glede sedeža slovenske univerze je bil Ljubljana. Tega klica se je držala tudi vsa slovenska odločilna javnost, to se je zahtevalo tudi na naših dijaških shodih in sestankih. Nikdo ni vedel zakaj, in malokdo se je po tem vprašal, kdor pa se je, je bil v notranjosti drugih misli. Tako je umljivo, da se je hipoma izpremenilo javno mnenje, ko smo se v »Danu« v Pragi izjavili za Trst. Danes je te misli že vsa mlada generacija in za njo stoji močan tok v naši dunajski delegaciji. — Ker sploh o tem vprašanju še ni enotnih misli, naj »Zora« izjavi naše stališče!

Nepotrebno je še dokazovati, da nam je lastno vseučilišče **p o t r e b n o**. Čutimo in vemo to vsi, posebno pa tisti, ki študiramo na slovanskih univerzah in smo odvrkli nemškutarski duh, ki smo ga dobili na nemški srednji šoli; sedaj spoznavamo, kam bi nas bil oni duh privedel. Tako bomo čutili svojo narodno moč še-le, ko se bomo emancipirali od nemške kulture in začeli bolje delovati na svoji. Saj tudi vemo, da so v zadnjem času le še besede bile naše, stavki že ne več, še manj misli; in da se nismo prebudili, bi bila posoda slovenska, njena vsebina nemška, in — nemški most do Adrije bi bil v glavnem gotov. — Svoje vseučilišče moramo imeti; bilo je to vedno središče narodnega znanstva, središče kulture in napredka. Če nočemo umirati in narodno umreti, je moramo dobiti, da centraliziramo svoje raztresene moči, ker, kakor služijo danes naše najbolj podjetne delavske roke tujemu kapitalu, tako podpirajo naši duhovi tujčevo kulturo, lastna pa je zanemarjena. Edino potom vseučilišča moremo razviti svojo narodno individualnost, razširiti **svojo** kulturo in se uspešno braniti pred tujcem. — In tudi **p r a v i c o** imamo je zahtevati, saj smo narod enakovreden

¹ Članek je povzet iz mojega uvodnega referata o priliki diskusije o tem vprašanju na prijateljskem sestanku v „Dan-u“ in izpopolnjen z izvajanjem tovarišev na tem in na sestanku Podružnice S. D. J. za Primorsko v Gorici. Zahvaliti se moram med drugimi posebno tovarišu Zavadlalu in Strižiču.

drugim in davkoplačujoč v krvi in denarju. Zato je moramo zahtevati, četudi je vedno besedičenje že smešno. — Če se niti za svoje kulturno ognjišče ne bomo potegovali, nas imajo tujci po pravici za inferiorne!

Vprašanje je, **kaj** naj zahtevamo z ozirom na slov. vseučilišče. — Vpoštev pride tukaj dejstvo, da sedaj za lastno vseučilišče še nismo pripravljeni. Zato moramo iskati pomoči pri najbližjih, — pri Hrvatih. Pomoč v sili ostane **priznanje izpitov na zagrebški univerzi** tudi za avstrijske državljane. Da nam to pripada, je samoobsebi umevno, da pa tega nimamo, to je mogoče le v Avstro-Ogrski! Človeku se nevede in nehote stisne pest, ko vidi, da nam tujci pljuvajo v obraz in se nam na vrh režijo, da take krivice — še trpimo! Hočejo nam nadalje vlivati edinozveličavno nemško učenost, zabraniti nam hočejo boljši stik s Hrvati in Srbi, ker se nas združenih boje. Zakaj to delajo, že vedo, a, hvala Bogu, tudi mi!

V Zagrebu se bomo pripravili za lastno delo. Saj predavajo tam že Slovenci in gotovo se bo število slov. predavateljev povečalo, če bo več slovenskih slušateljev in bo univerza take rekoč hrvaško-slovenska. — Navezali bomo tam, drugič, stike s Hrvati. Ohraniti moramo svojo narodno individualnost in jo razvijati in nikakor nisem za to, da bi se »pohrvatili«, kakor se je govorilo v onih gorkih dneh zedinjenja hrvaške stranke prava in S. L. S. predlansko jesen v Ljubljani, nikakor; a danes se ne moremo postaviti na samosvoje stališče; moramo se prikloniti Hrvatom, izmenjati z njimi kulturne misli, zediniti se gospodarsko in pripravljati pot politični enoti.

Jugoslovani pa še nimamo svoje tehnike, ravnotako ne kake višje trgovske šole. Zato zahtevamo takojšnjo **ustanovitvev jugoslovanske tehnike in jugoslovanske trgovske akademije**. Obeh naj bo sedež: Trst! Zakaj ravno Trst, bom govoril pozneje.

Večina boljših tehniških mest je pri nas še v rokah tujcev. Še vedno se nam zdi ta stroka prenizka, hočemo biti sami juristi in filozofi. Tudi pri naših očetih še vedno prevladuje prepričanje, da mora sin na gimnazijo, da se na realki izpridi itd. Krivda je tudi na tem, da so naši ljudje pravih svojih tehnikov še prav malo videli. — Zavedajmo se, kaj je tehnika velikim kulturnim narodom! Kaj je dvignilo kulturo v 19. in jo dviga v 20. stoletju, če ne tehnika? — Dobro gospodarsko stanje nas bo ohranilo. Močnega, samostojnega gospodarja ne prežene legija tujcev. Da to dosežemo, moramo racionalneje uporabljati in dosledno izrabljati sile in po modernem načinu,

moramo imeti za to sposobne ljudi, moramo dobiti — lastno tehniko! Če hočemo kaj pomeniti v svetu, pojdimo ž njim, pojdimo z duhom časa, ne bodimo vedno ona zoprna konservativna stranka. Nemci v Avstriji imajo tri tehnike, Čehi dve, vsi Jugoslovani skupaj pa nimamo ene! — Pa čemu dolga pridiga, ko smo vsi prepričani, da moramo imeti tudi lastno tehniko, ako hočemo ostati — narod!

Seveda nam je pred tehniko potreba slovenskih realk, da ne omenim gimnazij; sram me je že v tujini pripovedovati, da nimamo Slovenci niti ene cele slovenske realke. Če me vprašajo zakaj — zmajem z rameni.

Kar je rečeno o tehniki, velja o trgovski akademiji. Če bi vlada hotela le v najmanjši meri spoznati in prav razumeti zadnje nečuvvene dogodke na Revoltelli, bi nam jo morala takoj dati. — Odprimo knjigo zgodovine narodov, kaj jim je bila trgovina vsem, in vedeli bomo, kaj jim je danes. V denarju je danes vsa moč in v moči je pravica; v denarju je tudi naše narodno, politično, kulturno vprašanje. Pojdimo tudi mi na svetovni trg!

Ostane še ena sporna točka, ali naj zahtevamo Slovenci poleg reciprocitete zagrebške še svojo lastno univerzo, ali ne? — Ugovori so, da bo pač reciprociteta zadostovala in da za dve univerzi ne bo dovolj slušateljev, oziroma, ako bo dovolj slušateljev, nadprodukcija akademičnih izobražencev. Nasproti temu stoji, da tudi drugi narodi, ki imajo univerz v izobilici, še nimajo tako velikega akademičnega proletariata; in če dobimo tehniko in trgovsko akademijo, se bo pač, kakor je upati, obrnil močnejši tok tja. In končno: ali je treba na vsaki univerzi tisočev slušateljev? Če vzdržuje Avstrija srednje šole za par desetih nemških dijakov (n. pr. Kočevje) in še razsipa denar za albanske šole, naj vzdržuje univerzo za več stotin jugoslovanskih slušateljev! — Za same Slovence bi bila cela univerza res skoro brez pomena, izhajala bi le pravna fakulteta. Edino mogoče je tudi tukaj, da zahtevamo jugoslovansko univerzo, in sicer, kakor naj bo zagrebška hrvaško-slovenska, tako ta slovensko-hrvaška. Ta univerza naj bo popolna, z vsemi fakultetami. Sedež naj ji bo Trst. (Konec prih.)

Mavors:

Jugoslovanski nacionalizem.

Jugoslovansko nacionalistično gibanje imamo — tako se samo nazivlje. Gibanje je doslej še diskretno, če ne vpoštevamo herostratskih nastopov nekaterih »nacionalističnih« žurnalistov iz poklica. Iz časopisov posnamemo sledeče:

Praška akademična društva: Šumadija (srbsko), Hrvat (hrvatsko), Adrija (slovensko radikalno) in Ilirija (slovensko narodnonapredno) so se združila v jugoslovansko nacionalistično društvo: »Jugoslavija«. Glasilo tega združenja je »Jugoslavija«. Praški občinski svet je brezplačno odstopil prostore za čitalnico, knjižnico, uredništvo in upravništvo lista. (To omenjamo, ker je za idealiste v liberalnih društvih posebnega pomena. Doslej se niso mogli zediniti v nobeno višjo organizacijsko celoto. Te ugodnosti same jih pa utegnejo delj časa družiti kot pa navdušenje in želja »herojskih činov«.) Sestanek društev dne 6. februarja 1914 je tudi sprejel načrt, naj se organizira hrvatsko-slovensko-srbska omladina na idejni osnovi popolnega ujedinjenja vseh treh narodnosti pod imenom Jugoslovan. Zagrebški sestanek je sklenil, da organizira zedinjenje društev. Pred velikimi počitnicami bo plenarno zborovanje sprejelo skupen program. V istem zmislu sta ustanovljena lista »Glas Juga« in »Nova Riječ«.

Zedinjena društva so izdala »v imenu jugoslovanske nacionalistične omladine« poseben oglas, ki kaže smeri celega gibanja. Sledeče navajamo dobesedno.

Nastopamo pod skupnim imenom Jugoslovani, naglašajoč pri tem, da naš nacionalizem ni separatistično srbski, hrvatski, slovenski, nego jugoslovanski. Da so Srbi, Hrvatje, Slovenci en narod, to je za nas fakt do onega časa, dokler nas znanost ne uveri o nasprotnem, a tudi to ne zaustavi našega delovanja v tem zmislu, kajti za nas je važno samo dejstvo, da imajo Srbi, Hrvati, Slovenci vse predpogoje za enotno nacionalno celoto.

Nismo samo južni Slovani, hočemo biti tudi Jugoslovani.

Jugoslovanski nacionalizem je pogojen najboljše ravno v ekskluzivističnem nacionalizmu poedinih jugoslovanskih plemen, katerih tendenca je, prenesti svoje plemenske posebnosti tudi na ostala plemena. Nobena teh separatističnih tendenc pa ni bila tako močna, da usili drugemu plemenu svoj kredo, tem manj, ker niti sama za svoje pleme ni mogla najti onih elementov, ki bi je od drugih popolnoma oddelili, specializirali in karakterizirali kot posebno nacionalno individualnost srbsko, hrvatsko ali slovensko. To znači: samo nacionalizem, ki stoji pred vsemi takimi tendencami, in ki jih vse involvira, mora priti do svojega popolnega izraza in da Srbe, Hrvate, Slovence označi kot posebno nacionalno jugoslovansko individualnost.

Če se javljajo še danes v politični praksi ekskluzivistične smeri srbske, hrvatske, slovenske, je to le dokaz, da jugoslovanski nacionalizem ni bil

dosti aktiven, da ustavi razrušujoče separatistične tendence in da dovrši svoj proces sintetizacije.

Mi smo kot kulturni faktor jugoslovanskih plemen poklicani, da to pospešimo. Naša sveta nacionalna in kulturna dolžnost je, da preprečimo vsako delovanje, ki gre v protivnem pravcu, troši našo nacionalno moč in zavlačuje napredek naroda, ki hoče razviti svojo kulturo in postati občečlovečanski, produktiven faktor.

Mi smo si bili svesti svoje naloge že pred osmimi leti, ko smo težili za tem, da ujediniamo jugoslovansko omladino v Pragi, a zdaj po velikih dogodkih, ki so naše apatične in nezavedne mase probudili, smo zaznali globlje in silneje ta notranji pojav in se oprijeli dela iznova, uverjeni, da bo naše delo našlo razumevanje tudi v širokih masah naroda, ki ima ravno zdaj vse preddispozicije, da našo idejo pojmi in sprejme.

V političnem delovanju so nam vodilne ideje radikalnega demokratizma: svoboda poedinca in enakost v pravici in dolžnosti, ujedinenje in svoboda naroda in njegova suverenost v državi; v kulturnem pogledu popolna svoboda delovanja, omejena z moralno dolžnostjo podrejanja sebe celoti in žrtvovanja svojih sil ideji.

Znanost je sredstvo našega spoznanja.

Naše nacionalistično delo smeri (negativno): k izkoreninjenju vseh tujih elementov, ki so spričo različnih političnih razmer že bolj razruševalni, ki so še jače zaostriili separatistične težnje in vcepili poedinim plemenom te nacionalne celine znake, neharmonične s celoto; k uničevanju onih provincialnih vplivov, ki predpostavljajo poedine interese dobrobitu naše nacionalne celote; k uničenju vsega servilnega in malenkostnega pri poedincih in celoti. (Pozitivno): k propagiranju vsega onega, kar koristi ujedinenju; h gojitvi onih elementov, ki so i Srbom, i Hrvatom, i Slovencem skupni, in tistih, ki še niso skupni, a imajo predpogoje, da postanejo skupni — odrekši se vseh eminentno srbskih, hrvatskih ali slovenskih predsodkov.

Mi smo odsev dogodkov, ki so se odigrali pred našimi očmi, mi smo rezultante skritih sil našega močnega naroda, ki so se začele buditi od balkanskih zmag; mi smo sinteza idej, ki so bile vodilne v jugoslovanstvu o vseh historičnih dogodkih; mi smo logična posledica brezplodnega separatističnega dela vseh naših strank.

Naš pokret ni skok in mi ne prihajamo z novotarijami, v kolikor ni nova ona edinstvena doslednost, s katero bomo brez kompromisov v svojih temeljnih načelih razvijali svojo ideologijo in v kolikor ni za naš jug nov ta nezlomljivi radikalizem, s katerim bomo javno izpovedovali in izvajali svoje ideje.

Polni vere v našo silno in veliko celoto se ne bomo ustavljali pri naših provincialnih malenkostih, imajoč vedno pred očmi oživotvorjenje naše velike ideje ujedinenja, se ne bomo zadovoljevali s skromnimi uspehi parlamentarne politike majhnega štila; željni herojskih činov ne poznamo strahu.

Popolnoma v svesti si tega, da moremo stvariti kulturno in nacionalno individualnost, hočemo predvsem delati na to, da postanemo sami dovršeni individui in zbirati okoli sebe vse one, ki bodo stali vsak čas neomajno na svojem mestu.

Mi smo moderni Jugoslovani, svobodni vseh predsodkov in gremo v prvi vrsti za tem, da postanemo prva jugoslovanska organizirana omladina, popolnoma zavedujoča se svojega cilja in pota.

Tako daleč se je gibanje doslej razvilo. Časopisi so tudi že mnogo pisali o tem. Da ubira češki »Čas« protiklerikalne strune, je ravnotako naravno, kot da »Reichspost« oči zavija in da se »Dan« navdušuje. »Slovenski Narod« je momentano oportunist ter bolj molči, »Slovenec« pa je prinesel že par uvaževanja vrednih člankov. Kdor se je srečno prebil skozi to nacionalistično ideologijo, bo kmalu lahko ločil pleve od zrna. Načelno se bomo pečali s tem gibanjem prihodnjič, danes le nekaj opomb.

Naše društvo »Dan« se tej akciji ni pridružilo. To je naravno in za nas samoumevno. Med nami je praktično delo za jugoslovanske ideale starejše nego pri nacionalistih ideja sama. Zasidrani v svoja trdna, že izkazana načela stojimo sredi valov razvoja in usodnih dogodkov kot na trdnih tleh. Načela nacionalistov pa so zlasti v političnem in kulturnem oziru našim direktno protivna, deloma pa nejasna in nepopolna.

Tudi v praktičnem oziru je naše stališče dano. Često smo že podali svojim nasprotnikom roko k skupnemu delu. To so bile zadeve, ki niso imele z nasprotjem v kulturnem oziru nobenega stika. Iz idealnih ozirov smo opetovano pozabili na žalostne izkušnje in poizkusili iznova — vedno z istim uspehom. Hidra protikatoliškega sovraštva je dvignila svojo glavo in razbila vsako delo. A ne le to: plačilo so vedno nečuvene žalitve od strani kavalirjev brez predsodkov. Žalitve pozabljati se pa pravi težko prislužen denar skozi odprto okno metati, je dejal duhovit filozof. Tega se bomo držali, sicer se pa zanimali za cilje in pota nanovo organizirane omladine in za njen »nezlomljivi radikalizem«.

Fr. Zadložan:

Vera — čuvstvo?

(Konec.)

Moderno izvajanje vere iz čuvstva, ki je od razuma popolnoma ločena zmožnost, je rešilo težko vprašanje o razmerju med vero in vedo. Med vero in vedo ni nobene zveze, torej tudi ne more biti med eno in drugo nikakega nasprotja. »Častitajo si k tej enostavni rešitvi perečega vprašanja. Sedaj, pravijo, je pokazana pot iz moreče stiske, sedaj je narejen oni mir, ki so ga tako dolgo iskali. Dva svetova sta, čutni in nadčutni; eden pripada vedi, tu je ona neodvisna gospodovalka; drugi pripada veri, tukaj se ta lahko prosto giblje, ne da bi jo veda nadlegovala, da, sploh mogla doseči.« (Dr. Jos. Donat, Die Freiheit der Wissenschaft, str. 74.) Kant, početnik čuvstvene vere, je bil prepričan, da se mu je

posrečilo s pravično razdelitvijo umskega in znanstvenega polja napraviti trajen mir. Tako piše v svoji knjigi »Kritik der reinen Vernunft«: »Nova kritična filozofija ima to prednost, da je za vse prihodnje čase vsemugovorom proti nra-
vnosti in veri napravila konec po Sokratovem na-
činu, namreč z jasnim dokazom nevednosti nasprotnikov,« ker znanstveniki o verskih stvareh sploh ne morejo soditi.

Kant je torej rešil vero za vedno napadov od strani vede. A pozabil je povedati, da je s tem vero in vsako pravo moralo uničil, kakor če bi hotel kdo varovati človeka bolezní s tem, da ga ubije. S tako rešitvijo je vera sramotno ponižana, je postala igrača človeškega egoizma, je pregnana iz sveta resničnosti v kraljestvo poetičnega čuvstva. Ne vem, kako bi bil zadovoljen vladar, če bi mu njegov nasilen, roparski sosed ponudil mir pod takimi-le pogoji: »Midva ne moreva več v slogi živeti; skleniva torej mir: ti ohraniš vse svoje naslove, tudi za dostojno življenje ti hočem jaz skrbeti, a ti odložiš svojo krono in vladarstvo in pojdeš iz dežele; tako bo mir med nama.« (Donat, o. c. 74—75.) Podoben mir je sklenil Kant med vero in vedo. Vera, ki je bila nekoč največja moč v življenju človeko-
vem, za katero je žrtvoval vse, dá, šel v smrt, ta vera je sedaj ponižana v predmet brezplodnega češčenja in nima več pravice do moči in veljave. Nič več se ni treba znanstvenemu razisko-
valcu brigati za vero in njene nauke; oprime se je le v samotnih, težkih urah, ko išče miru in tolažbe svoji duši, ko tako dobro dé poetično sanjarjenje in ljubkovanje z neskončnim, božjim bitjem, ki je seveda prikrojeno primerno njegovim potrebam. Tako je religija res le igrača človeškega egoizma.

Sicer pa izkušnja kaže, da moderna veda nikakor ne pusti vere pri miru, da se ne drži res onih mej, ki jih ji je zarisal Kant s svojim agnosticizmom. Na prste bi lahko naštel vse one znan-
stvenike, ki se dosledno ravnajo po načelih agnosticizma; večina njih zametuje vsako možnost nadčutnega sveta, pobija z vsemi sredstvi stvarjenje, čudeže, učlovečenje Kristusovo in njegovo vstajenje.

Poglejmo sedaj čuvstveno religijo samo na sebi! Ne da se tajiti, da je čuvstvo v religiji velikega pomena. Čuvstvo slabosti in žalostne zapuščenosti, gorko hrepenenje po sreči pripravlja človeku često pot k veri. Ne zadovolje ga zemeljske reči, zato hrepení po višjem, neskončnem, in pri njem išče pomoči in to-
lažbe. A miru in gotovosti ta čuvstva sama ne morejo dati, saj nimajo nobene vsebine, dokler človek ni popolnoma gotov, da to neskončno, božje bitje, po katerem hrepení, v resnici biva. Dokler človek samo čuti, da bi bilo dobro zanj,

če bi bilo neko višje bitje, dokler samo temno slutiti, da mora biti neko božje bitje, a ni gotov, da res biva, ne more biti miren in srečen. Najhujša dušna stiska in potreba mi ne more dati tolažnika in pomočnika, in tudi še tako močna lakota ali žeja me ne more prepričati, da imam hrano ali pijačo. Ravno tako je z ozirom na religijo nemogoče, da si more srce po potrebi in hrepenenju svoje narave ustvariti resnično bivajočega Boga. Želja, da je Bog, še ni prepričanje, da res biva. Če ni mogoče z razumom spoznati, da biva Bog, duša, posmrtnost, tedaj je vsa religija le temno, megleno čustvo, brez jasnega prepričanja. Gotovost, da res kaj biva, da je stvar resnična ali zmotna, more dati le razum, ki edini more soditi in sklepati.

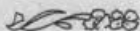
Čustvo brez sodelovanja razuma je nezmisel. Splošen psihologičen zakon pravi: Preden more nastati čustvo, je treba, da razum stvar spozna kot dobro ali slabo, in to spoznanje vpliva na voljo, da zahrepeni po stvari ali jo odbija. Brez spoznanja stvari se ne more vzbuditi čustvo, kakor ni mogoč dim brez ognja ali grom brez bliska. Ignoti nulla cupido. Česar človek ne pozna, si tudi ne želi. Po splošnem psihologičnem zakonu se ravna tudi versko čustvo. Človek ne more hrepeneti po Bogu, ne da bi imel prej nek pojem o njem. Priznati pa moramo, da je ta pojem lahko temen, nejasen, da se čustvo večkrat vzbudi tudi po nejasnem, da, celo po napol nezavestnem spoznanju stvari. Taka čustva so: нравni čut dostojnosti, estetično čustvo lepote kake stvari; tako čuti človek božjo vse-mogočnost ob pogledu na nebesna telesa. In ravno to je moderne filozofe zmotilo, da so začeli trditi, da nastane čustvo pred vsakim umskim spoznanjem. A tudi to nejasno, napol nezavestno spoznanje je pravo, resnično spoznanje.¹

Če izhaja vera iz čustva, sledi iz tega, kakor sem že omenil, da so vse religije resnične, četudi si medseboj popolnoma nasprotujejo. Ravno tako resnično je mohamedanstvo kakor krščanstvo, budizem kakor konfucijanizem, materializem kakor spiritualizem. »Je Bog — ni Boga, to sta dve protislovni trditvi, ki sta pa lahko obe resnični, ena v eni dobi, druga v drugi, celo ob istem času sta lahko obe resnični, ena za ta narod, druga za drugi narod v drugačnih razmerah.« (Dr. A. Ušeničnik v »Času« 1911, str. 440.) Kako absurdna je ta posledica čustvene vere, mora uvideti pač vsak še tako preprost človek. Resnico je človeštvo zavrglo, zato pa blodi v kaosu mnenj in teorij, zato vlada na vseh poljih anarhija mišljenja in čustva.

¹ Prim. Dr. Jos. Donat S. J., Psychologia 154. Oeniponte. Fel. Rauch 1910. K 3'—.

Človeka, obdarjenega z razumom, čuvstvena religija ne more zadovoljiti. Kvečjemu ljudje nežne narave, bujne fantazije, ženske, otroci in anormalni bi se ji mogli vdati, a še ti samo za kratek čas, ker bi le prekmalu spoznali, da je taka vera samoprevara, le prazno sanjarjenje o lepih idealnih podobah, ki pa izginejo, ko se vzbudi razum. Vprašanje: odkod sem? čemu živim? si mora vsak resen človek staviti prej ali slej in nanje odgovoriti, sicer ne bo miren njegov duh. Čuvstvena religija tega vprašanja ne bo mogla nikdar rešiti, to more le razum. A moderno človeštvo je vzelo razumu njegove pravice in ga izročilo gospodstvu slepih čuvstev, zato pa zastonj išče rešitve, ki bi mogla zadovoljiti njegovega duha.

V drzni prevzetnosti je človek zavrgel krščanskega Boga in njegove razodete resnice, namesto teh pa rabi surogate najslabše vrste. Eno je s tem dobljeno: religija, kakršne si želi moderni človek, brez stalnih dogem in zapovedi, religija, v kateri neodvisno čuvstvo prosto določa vero in moralne zakone. Eno je pa tudi gotovo: čuvstvena religija hrepenenja po Bogu ne bo utešila.

Josip Berlot:

Izobrazba — izobraževanje.

Ako pogledamo v svet, zapazimo breznačelno vrvenje velike mase, ki zija tja v en dan: »Panem et circenses — vinum et Venus«, ne gledaje na splošno slabe ekonomične, posebno pa moralne in telesne posledice, ki jih mora nositi, kakor je samo ob sebi umevno; iz teh lahkoživih pisanih množic, ki se drznejo imenovati naš vek »siécle élite« (sic!), pa slišimo tupatam komaj razumljiv glas, ki viče: »manjka nam poglobitve!« Žalibog je ta glas le udarec po zraku in glas vpijočega v puščavi. Ta glas, to vpitje po poglobitvi bi jaz apliciral posebno na izraz »izobražen« in pojasnil nekoliko usodepolne posledice, ki se rode iz slabega pojmovanja tega izraza in ki so po mojem mnenju tudi deleži, ki onemogočujejo k jasnemu cilju težeč razvoj duha in dviganje individualne potence izobraževanja.

Čudno, pa vendar resnično je, da živé v kulturni Evropi narodi, ki zaznamujejo pojem, ki znači sam na sebi nedovršeno dejanje, s trpnim deležnikom preteklega časa. To je pojem izobrazbe, pojem, ki se porodi v našem duševnem obzorju, ko izustimo besedo »izobražen«. Čudno je nadalje, da se nahajajo med temi narodi, poleg nekaterih drugih, ravno Slovenci, Nemci, Rusi.

Sledeč biologično utemeljenemu zakonu, da je ontogeneza nekaka rekapitulacija filogenetičnega razvoja, pridemo do pravca, ki nam razjasni progresivno padajoč nivo izobrazbe — da ne govorim pri celokupnem človeštvu — pri veliki večini zemljanov. Ta biologičen zakon trdi, da je posameznik relativno zelo izpostavljen šegam in navadam v oni socialni tvorbi, iz katere je izšel, in da vidimo lahko pri vsakem posamezniku več ali manj razvoj cele socialne tvorbe. Ako substituiramo izraz socialna tvorba s konkretnimi izrazi, in sicer vedno stopnjujoč, pridemo končno do izraza narod, ki je največja socialna tvorba. Gornji stavek bi se glasil: narod vpliva s svojimi šegami in navadami zelo na posameznika. Ako je pa narod v kulturnem ali v jezikovnem oziru pod večjim vplivom drugega naroda, potem asimilira nekako svoj autoktoni živelj živelju naroda, ki ima višjo kulturo in civilizacijo. Na ta način si razlagamo dejstvo, da prevzame čestokrat kak narod različne predmete, bodisi reelnega ali ideelnega značaja, v svojo last, večkrat se zgodi, da izgubi (kak narod) celo svojo individualnost in jo nadomesti z individualnostjo naroda, od katerega prevzame kulturo. — Nekaj takega se je zgodilo tudi v našem slučaju in beseda »izobražen«, ki je istega pomena in se krije popolnoma z besedo »gebildet«, je torej cvetka iz vrtov nemškega jezikovnega razvoja. Kako pa so prišli Nemci do besede »gebildet« v današnjem pomenu, je drugo vprašanje, ki zahteva narodno-dušeslovnega in zgodovinskega študija in je za nas tudi brez pomena, ker se hočemo ozirati bolj na domače razmere.

Izobraževanje v splošnem pomenu besede ni nekaj samo na sebi natanko določenega in po gotovih postavah dovršenega, ampak večno razvijajoče se dejanje. Prepričan sem, da bi bilo malo težko definirati natančno pojem izobrazbe, kajti izobrazba je nekaj absolutnega in sega kot taka v metafizičen svet.

Lahko trdimo, da ni nihče izobražen, ker beseda »izobražen« zaznamuje nekaj popolnega in nekaj dovršenega. Nositelj izobrazbe pa je človek, ki ni niti od daleč popolno bitje; s tem je že implicite rečeno, da ni njegovo spoznanje, njegova volja, njegov estetični užitek, delo njegovih rok, njegova izobrazba popolna. Pač pa si človek s trudom lahko prisvoji gotovo večjo ali manjšo stopnjo izobrazbe; zato pa ni še nikakor izobražen v absolutnem pomenu besede, kakor si žalibog ljudje dandanes mislijo, ko izgovarjajo besedo »izobražen«. Logično bi sklepal zato, da je beseda »izobražen« kot dovršni deležnik neupravičena.

»Stvari, ki prihajajo golobjih nog, vzdržujejo svet,« pravi Nietzsche, in ne moti se. Tudi v našem slučaju se je uresničil

ta modri izrek. Ta preprosta in sama na sebi nedolžna zmota naše govornice — imamo jih še več sličnih — ki je in radice morda eufemistično mišljena, je rodila že mnogo slabega in terja dannadan mnogoštevilne žrtve. Ta navadna zmota je prešla že tako v meso in kri, da se je ljudje več ne zavedajo, dasiravno pridejo tuptatam v zadrego in čutijo, da se beseda »izobražen« ne krije popolnoma s pojmom, ki ga hočejo fonetično izraziti.

Naše mišljenje se vrši le potom pojmov; pojmi so elementi našega mišljenja. Pojme izražamo fonetično z besedami, ki so pa dandanes le marke; enkrat so bile kratek opis pojma. Ker pa so pojmi večni, ideelni predmeti, ki stoje le v slabem razmerju z besedami, ki so nepopolne tvorbe nepopolnega človeka, — okreten govor — zato je mogoče in celo zelo verjetno, da se menjajo tekom časa besede, medtem ko ostanejo pojmi neizpremenjeni. Nasprotno se ne more zgoditi iz logično umljivih ozirrov. Pač pa se lahko pripeti, da se en pojem popolnoma ali deloma nadomesti z drugim, dasiravno ostane beseda, ki ga izraža, ista tudi po metamorfozi. To je umljivo, če pomislimo, da drugi časi ustvarjajo druge ideje in druge nazore, in da je pomen kake besede drug, ako izgovori to besedo več oseb, ki se razlikujejo med seboj po spolu, starosti, stanu, učenosti, svetovnem naziranju itd.

Neko slično izpremembo je doživel tudi deležnik »izobražen«, ki je značil v začetku brez dvoma pojem z nedovršenim pomenom, kateremu tudi popolnoma odgovarja. Tekom časa pa je izgubil ta deležnik svoj nedovršen pomen in ga nadomestil z dovršenim, kakor ga ima dandanes. V tej nedosledni metamorfozi tiči torej veliko neumevanje izobrazbe v današnji dobi. Pojem se je sicer nadomestil z drugim, ki ima relativen pomen, beseda pa je ostala ista in mu zato ne odgovarja. Prvotni pojem, ki ga je značila nekdanja beseda »izobražen«, je v resnici dandanes osamljen in oropan svojega fonetičnega izraza, dasiravno še obstoja beseda »izobražen«. Besede so pa dandanes le marke za pojme, kakor smo že gori omenili, zato se nihče ne zmeni, ali odgovarjajo popolnoma pojmom ali ne. Da ni to ravno pravilno in najboljše, nam kažejo ravno posledice, ki so bile neizogibne pri napačnem pojmovanju besede »izobražen«. — Prišlo je že tako daleč, da si pridevajo dandanes že najrazličnejši elementi priimek »izobražen«; ako so si svesti svoje zmote, kar se tudi lahko pripeti morda po kakem slučajnem preišljevanju, ali po dolgotrajnem študiju in opazovanju socialnega življenja, je to ena izmed neštevilnih lepodonečih, puhlih salonskih in cestnih fraz in nekak fingiran poklon samemu sebi, ki se rodi iz

egoističnih nagibov, častihlepnosti itd.; ako pa niso prišli še tako daleč, da bi spoznali usodepolno in nepravilno uporabo tega deležnika, so žrtve takoimenovanega posnemajočega človeškega nagona, ki ni nikakor izrečno patologično stanje — kaže se posebno pri otrocih — pač pa, v našem slučaju, reakcija biča javnega mnenja, ki neprestano žvižga po vsakem človeku, visokem in nizkem. V koliko pride pri posamezniku prva ali druga varianta te napačne uporabe deležnika »izobražen« v poštev, v koliko olajša, vsaj subjektivno, enemu ali drugemu pot po dolini solz, je za nas brez večjega pomena, ker ogledati si hočemo natančneje posledice, ki se rode iz nepravilnega pojmovanja izobraževanja. Zato mislim, da bi ne bilo odveč, ako bi ilustrovali malo posledice, ki jih rodi deležnik »izobražen«, ker proizvodi kot pojmi, ki znači dandanes dovršeno dejanje, letargijo v nadaljnjem stopnjevanju izobraževanja. (Konec prih.)

Glasnik

Kako naj Slov. Dij. Zveza praznuje 500 letnico zadnjega ustoličenja koroških vojvod?

Nič nemogočega, tovariši!

Petstoletnica je jubilej, mora biti tudi bilanca. Slov. Dijaška Zveza naj gre med ljudstvo z bilanco, ne samo z lepimi spomini na davne, davne čase. Zato bi bilo treba po mojem mnenju porabiti v domovini počitnice za velik račun pred ljudstvom. Mislim stvar tako-le: Slov. Dij. Zveza naj aranžira, kjer je sploh mogoče, ljudske slavnosti, katerih bistvo bi bili sledeči točki:

1. Govor o ustoličenju in takratnih razmerah na Koroškem z ozirom na Slovence.

2. Meškov igrokaz: »Na smrt obsojeni?«

To bi gotovo vplivalo na ljudstvo in začelo bi se obrambno delo v najširših masah. Vsaka podružnica naj si oskrbi naglo odsek, ki bo razdelil vloge. Čisti dohodek naj se pošlje »Slovenski Straži«. Gotovo bodo tudi Mohorjeva družba in druge knjigarne dale potrebne izvode po znižani ceni.

Tako praznujmo svoj veliki praznik!

Narte Velikonja.

Akademija sv. Karola v Gorici je imela v prvem polletju 1913/14 sledeča predavanja: Ivan Omerza: »Alkoholizem in delavsko vprašanje«; Virgil Šček: »Slovenski ali hrvaški jezik?«; Andrej Gabrovšček: »Problem malega naroda in ideja demokratizma«; Virgil Šček: »Svoboda Cerkve ob 1600 letnici milanskega edikta«; Anton Zorn: »Kmečko vprašanje«; Alojzij Res: »Jens Johannes Jørgensen«; o. Dionizij O. M. C.: »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda«. Za drugo polletje je bil izvoljen sledeči odbor: predsednik Al. Res, podpredsednik Ivan Omerza, tajnik Alojzij Pavlin. Društveno življenje se je silno razvilo in zadobilo obliko znanstvenega seminarja, kjer obravnavamo sodobna kulturna vprašanja in njih razmerje do duhov-

nika. Akademija je prevela tudi Soengenov molitvenik: »Kruh ljubezni«, ki je v tisku. Tajnik.

Sestanek slovenskih bogoslovcev se vrši letos za časa abstinent-skega shoda na Brezjah. Namen sestanku je zблиžanje vseh slovenskih bogoslovcev za skupno delo na kulturnem in narodnem polju.

Visokošolski vestnik

Največje število vseučilišč v primeri z velikostjo zemlje in s številom prebivalstva ima Švica. Tukaj na vseučiliščih študira tudi mnogo žensk. Izmed vseh evropskih držav so bile ženske k vseučiliškemu študiju najprvo pripuščene na Ruskem. Za nje je bila leta 1861. v Petrogradu otvorjena medicinska fakulteta. Leta 1863. je sledila temu zgledu Francoska, leta 1870. Švica in Nizozemska, leta 1874. Angleška in Danska, leta 1900. Nemčija, pri nas v Avstriji pa so bile pripuščene na filozofično fakulteto leta 1897. (Stud. Hlídka 5—6.) I. P.

Statistika slušateljev na avstrijskih visokih šolah. Dunaj : inkskribiranih 10.310; od teh 4170 juristov, 3018 medicincev (188 žensk), 2864 filozofov (591 žensk), 238 teologov; Praga : 4713 na češki, 2282 na nemški univerzi; Krakov : 3344; Gradec : 2203; Inomost : 1480; Černovice : 1194; Lvov : 587. Število imatrikuliranih slušateljev je bilo v preteklem zimskem tečaju 31.397, od teh 1657 teologov, 14.111 juristov, 7330 medicincev in 8299 filozofov.

Medicina prenapolnjena. Dotok k medicinskim študijam je narasel v zadnjih letih do take višine, da sedaj že resno preiskujejo načine, kako naj bi se zaježil močni tok. Na dunajski medicinski fakulteti se je osnoval komite, ki imej to nalogo. Zadnja številka »Wiener Klinische Wochenschrift« prinaša referat profesorja Wagnerja, ki se bavi z vprašanjem, kako zmanjšati obisk dunajske medicinske fakultete. Referent konstatira pomanjkljive naprave za medicinski pouk. V zimskem tečaju 1913./1914. se je udeleževalo anatomskih vaj 1700 slušateljev, na razpolago je pa bilo samo 116 objektov. Zato trpi praktična izobrazba zdravniškega naraščaja. Vsaki treh klinik pripada 370 slušateljev, ni pa nobene učilnice, kjer bi imelo prostora več ko 250 slušateljev. »Če izobražuje država več zdravnikov kot je potrebno, ni to samo nesreča za zdravnike, ampak tudi za bolnike in splošnost. Zdravniški stan se s tem dotokom mas proletarizira, njegov materialni nívó se globoko potlači; konkurenčni boj se mora s tem zelo poostriiti.« V zimskem tečaju je bilo na avstrijskih medicinskih fakultetah prvoletnikov: Dunaj 633, Praga 210 (nem.), Praga 282 (češka), Gradec 148, Inomost 99, Krakov 174, Lvov 302, skupno 1848 slušateljev. Zdravniške zbornice posameznih dežel konstatirajo, da je več zdravnikov kot se jih rabi, z izjemo nekaterih krajev, kjer je dotacija tako majhna, da zdravnik ne more shajati. Referent priporoča zvišanje kolegnine, in sicer na 5 K za tedensko uro (sedaj 2 K 10 vin.) Oproščenje plačevanja kolegnine naj bi ostalo kot doslej. Ker bi to samo še ne omejilo zadostno dotoka, zato bi se naj odrekel sprejem na dunajsko fakulteto vsem prosilcem iz kronovin, kjer obstojajo medicinske fakultete, to je prosilcem iz kronovin: Štajersko, Galicija, Češko in Tirolsko. Medicinske

fakultete bi naj dobile pravico, odkloniti nenemške ino-
zeme, izvzemši one iz balkanskih držav. — Profesor dvorni svetnik
pl. Hohenegg je proti temu, da bi dal profesorski zbor iniciativo za
zvišanje kolegnine; to bi lahko vzbudilo sumnjo, da je glavni namen
zvišanju drugod, ne v omejitvi števila slušateljev. Učenjak predlaga,
naj bi se uvedla sprejemna izkušnja za one, ki se hočejo inkskribirati
na medicinsko fakulteto. Pred pravim medicinskim študijem naj bi
se uvedlo pripravljajno leto, kjer naj bi se predavalo o kemiji, fiziki
in biologiji. Koncem leta bi naj bila izkušnja. Mesto doslej običajnega
oproščenja naj bi se določilo gotovo število sistemiziranih prostih
mest; pogoji za doseg prostih mest naj bi ostali isti kot dosedaj. V
prihodnjem šolskem letu naj se dovoli numerus clausus onim stoli-
cam, ki so prenapolnjene. I. Ž.

Šola političnih ved v Krakovu. Z letošnjim šolskim letom stopa
ta poljska akademija za absolvente srednjih šol, ki se žele posvetiti
političnim vedam, že v tretje leto. Direktor te visoke šole je profesor
dr. Mihael Rostworowski. — Program predavanj za tekoče leto
1913-1914 je sledeči: 1. geografija ekonomična poljskih dežel (prof.
dr. Sawicki); 2. državni ustroj Poljske za Stanislava Avgusta (prof.
dr. Kutrzeba); 3. gospodarski razvoj v poljskih deželah v prvi polo-
vici XIX. veka (prof. dr. Czerkawski); 4. razvoj pruske ekonomične
politike na Poznanjskem in v zapadni Rusiji (prof. dr. Zimmermann);
5. ustava Avstrije (prof. dr. Rostworowski); 6. razvoj angleškega
konstitucionalizma (prof. dr. Rostworowski); 7. ustava ruskega ce-
sarstva (prof. dr. Winiarski); 8. avstrijski administracijski ustroj
(prof. dr. Wróblewski); 9. nemški in pruski administracijski ustroj
(prof. dr. Kolczewski); 10. ljudsko in srednje šolstvo (prof. dr. Sol-
tyšek); 11. izseljevanje (prof. dr. Rybarski); 12. organizacija (prof. dr.
Czerkawski); 13. ljudska politika in osebno gospodarstvo (prof. dr.
Rybarski); 14. agrarna politika (prof. dr. Krzyzanowski); 15. temelji
avstrijske finančne politike (prof. dr. Rybarski); 16. statistični pre-
gled poljskih dežel (prof. dr. Czerkawski); 17. asociacija in koope-
racija kot sredstvo poljske ekonomične politike (prof. dr. Czerkaw-
ski); 18. velikomestna ekonomična in socialna politika (prof. dr.
Strassburger); 19. družabne in ekonomične razmere na Litvi in Rusi
(prof. dr. Josip Bartoszewicz). — Pouk traja od 4. listopada do
25. rožnika.

Srednješolski vestnik

**Neobligatna slovenščina na gimnazijah in realkah na Sloven-
skem in v Istri.** (Glej »Statistika srednjih šol na Slovenskem in v
Istri 1913« str. 12.) Slovenščino kot prost predmet je posečalo v
šolskem letu 1912/1913. vsega skupaj 422 gimnazijcev in 161 realcev,
hrvaščino 59 gimnazijcev in 74 realcev. To je ravno dovolj za urad-
niški naraščaj v teh deželah, tako da bodo Slovenci in Hrvati še težje
dobili službe in v njih napredovali, ako se razmere temeljito ne
izpremenijo. Na mnogih zavodih so učili neobligatno slovenščino
učitelji brez strokovne kvalifikacije, na nemški gimnaziji v Ljub-
ljani celo Nemeč, seveda brez usposobljenosti za slovenščino kot
predmet. Splošno pa se dozdeva, da so šolske oblasti bolj naklo-

njene neobligatni slovenščini kakor obligatni. Na nemški gimnaziji v Ljubljani se je uvedel nov učni načrt za neobvezno slovenščino in odobril z ministrskim odlokom od 24. oktobra 1910., številka 36.651, ter so se dovolili 4 tečajji z odlokom od 28. oktobra 1910., številka 42.754. V prvih dveh oddelkih, ki sta za 4 nižje razrede, so po 3 ure na teden, v zadnjih dveh po 2 uri, v celem torej 20 ur, to je 2 uri več kakor na kranjskih državnih gimnazijah za obligatno slovenščino. Tudi se je stvar kaj hitro rešila: nemška gimnazija se je leta 1907. osamosvojila, šele v šolskem letu 1911./1912. izpopolnila na 8 razredov in je že v jeseni 1910. imela definitivno urejen pouk neobvezne slovenščine; memorandum slovenskih profesorjev iz leta 1904. o obveznem pouku slovenščine pa še ni rešen.

S Slovaškega. Nek slovaški list je sestavil v zadnji dobi statistiko dijaštva po narodnosti na 37 srednjih gornjeogrskih šolah. Izmed 11.554 dijakov se je priznalo za Slovake samo 1495. V slovaških krajih je bilo torej izmed vsega dijaštva samo 13 odstotkov Slovakov. V nekaterih mestih z dosti močnim zastopstvom slovaškega življa, kot na primer v Košicah, ni niti enega slovaškega dijaka. Zato pa se je priglasilo 2130 dijakov za Madjare, kateri razumejo tudi slovaško. (Stud. Hlídka 5—6.) I. P.

Turistovska predavanja za dijake praških srednjih šol. Na XXII. zborovanju osrednjega odbora »Kluba čeških turistov« dne 22. oktobra 1913. se je sklenilo začeti s temi predavanji. Njihov namen je, vzbuditi med dijaštvom zmisel za prirodo in za lepoto domovine in povzdigniti pomen potovanja. Osrednji odbor je poslal k tem predavanjem prve reprezentante kluba. Na prvem predavanju je govoril predsednik kluba Vrat. Pasovský, na drugem tajnik profesor dr. Kropáček. Dijaštvo je besedam predavateljev pazljivo sledilo. Ravnateljstva srednjih šol so simpatično podprala začetek teh važnih predavanj (Stud. Hlídka 5—6). Mislim, da mi ni treba še posebej poudarjati, kako bi bilo dobro, ako bi se enaka predavanja priredila tudi za slovensko dijaštvo. Zato bi svetoval Slovenskemu planinskemu društvu, da bi glede tega kaj ukrenilo, ker ono je v prvi vrsti poklicano v to. I. P.

Kulturna vprašanja

Vera in filozofija.

Skepticizma pravzaprav ne bi smeli šteti med svetovna naziranja, ker trdi, da svetovja ne moremo spoznati, da je vse naše spoznanje negotovo. Če pa svetovja ne moremo spoznati, ne moremo imeti o njem naziranja. Pa naj bo s častnim imenom »svetovno naziranje skeptikov« že kakor hoče, ko bi le imel skepticizem vsaj trohico resnice. Poglejmo! Popoln skeptik se mi zdi podoben tistemu mutcu, ki je pripovedoval, da je že od rojstva mutast. Če namreč skeptik trdi, da ne more ničesar z gotovostjo spoznati, smatra vsaj to svojo trditev za resnično, za z gotovostjo spoznano, za kar mora imeti svoje vzroke, ki jih mora smatrati za resnične, za gotove, za zanesljive. Če pa dvomi tudi o gotovosti tega spoznanja, zopet zatrjuje jasno spoznanje mnogih stvari: na primer, da zmota in

resnica nista eno in isto, da se razlikujeta gotovost in dvom, da on te razlike uvidi, spozna in, ker je zmožen spoznavati, je zmožen misliti, ker misli, mora tudi bivati. »Nič« ni zmožen misliti ali »Wo nichts ist, kommt nichts her«. Če bi se hotel še vedno izvijati z »ne vem«, že zopet nekaj trdi; če drugega ne, zatrjuje vsaj bivanje svoje nevednosti, kar ima seveda popolnoma prav. Če bi hotel biti skeptik pri dokazovanju svojega svetovnega naziranja dosleden, mu ostane en sam način, in sicer ta, da vedno molči: Z vsako besedo že nekaj trdi. Njegovo prepričanje pa obstoja ravno v tem, da ne sme nihče nič trditi. To je znanstvo brez predpostav, znanstvo, ki noče zidati niti na pesek ne, ampak na nič, na absoluten nič; menda zato, ker se ne zaveda, da vseh resnic ne more nihče dokazati. Vsak mora namreč, preden začne logično misliti, nekaj predpostaviti; če drugega ne, vsaj bivanje svojih misli. Če bi jih tajil, ravno s tem dokazuje, da je zmožen misliti, ker je ravno njegova misel tista, tisti osebek, ki misli, da njegovih misli ni. Priznati pa mora tudi več drugih resnic. Na primer, da nekaj ob enem ne more biti in ne biti, da resnica in zmota nista enaki, nista eno in isto. Če dvomi, da je enačba »resnica = zmota« napačna, trdi, da mu ni vseeno, če stoji med resnico in zmoto enačaj, s čimer on prizna isto enačbo, prizna, da resnica in zmota nista eno in isto. Tudi tega še ni nihče dokazal, da je $1 = 1$, $5 = 5$ itd. Vendar bi se mu vsi smejali, če bi kdo trdil, da je $5 = 677$, da je vseeno, če ima 10 vin. mesečne plače ali pa 1000 K.

Nekaj resnic torej ne moremo dokazati, pa jih vendar vsi verjamemo. Skeptiki sicer trdijo, da jih ne, a v resnici jih priznajo, kakor smo videli. Zakaj so te resnice resnične, in sicer tako zelo resnične, da jih morajo skeptiki priznati proti lastni volji? Nekje mora biti zato zadosten razlog. Ta razlog more biti le ali v nas samih ali v spoznanih stvareh, v svetovju, ali pa zunaj svetovja. V nas ga ni. Če bi ne bilo na vsem svetu nobenega živega bitja, bi bilo 2×2 vseeno 4. V svetovju ga tudi ni. Če bi svetovja ne bilo, bi bilo vseeno jasno, da trditev skeptikov ne more biti ob enem resnična in neresnična, dvomljiva. Torej mora biti razlog za resničnost teh resnic le zunaj svetovja, in sicer v nekem subjektu, v nekem bitju. Lastnosti tega bitja naj si predstavi vsak sam, kolikor si jih more! Mislim, da bomo vsi prišli do vsemogočnega, neskončno modrega itd. bitja, do Boga. Znanstveniki bi rekli, do teističnega svetovnega naziranja. Skepticizmu sorodno svetovno naziranje je **subjektivizem**, ki trdi, da naše spoznanje ni objektivno zanesljivo, ker naše spoznanje, predstave in mišljenje niso pojmovanje objektivnega, od nas neodvisnega sveta. Vsi predmeti, torej celo svetovje, biva zato, ker si ga mi predstavljamo, in biva tako, kakor si ga mi predstavljamo. Dobro. Komur manjka, naj si kar predstavi 1000 K v žepu in zadrege je takoj konec. Seveda, »verjeti je treba, drugače ne pomaga«. Subjektivizem pravzaprav ni nič drugega kot nekoliko drugače izražen skepticizem. Oboji pravijo, da zunaj svet ni tak, kakor mi mislimo, da ga sploh ne moremo spoznati, če biva. Oboji negirajo spoznanje, ali oboji negirajo svojstva normalnega razuma, negirajo temeljne, nedokazljive resnice (aksiome). Ker sta ti dve svetovni naziranji za človeka, ki se ni še skregal s pametjo, res nesprejemljivi, zato je čistega skept-

ticizma in subjektivizma le malo. Pomešana sta pa med mnogimi modernimi svetovnimi naziranjmi. Moda si pomaga, kakor pač more; in svetovna naziranja dandanes, v času filozofske suše, ne stoje na dosti višjem nivou kot modni klobuki. O skepticizmu in subjektivizmu govori vsaka sistematična kritika in apologetika. Na primer Donat: *Critica*. Donat: *Freiheit der Wissenschaft*. Gutberlet *Constantin*, *Lehrbuch der Philosophie*, 1. Band, Lehmen, *Lehrbuch der Philosophie*, 1. Band, Klimke, *Hauptprobleme der Weltanschauung*.

J. J.

Monisti se ne morejo znebiti Boga. Da se tudi monisti ne morejo znebiti pojma o Bogu, se je pokazalo v predavanju H. Schmidta (ki je Haecklov učenec) v Draždanih. Trdil je, da je dosedanja ideja o Bogu od filozofije in narave premagana in da mora namesto nje nastopiti nekaj drugega. Potom kulturnega dela postane človeštvo samo Bog, s tem, da izuri božje lastnosti: vsemogočnost, neskončno dobrotljivost in povsodpričujočnost. Tako bo postalo češčenje božje češčenje kulture. Narava se je zbudila v človeku in se dvignila do samospoznanja, ampak šele začrtano skupno delo človeštva jo more pripeljati do uresničenja najvišje kulturne ideje, ki bo tudi čuvstvo zadovoljila. In to naj bo Bog in vera! (*Unsere Welt*, VI. 3, str. 215.)

J. J.

Iz domače kulture.

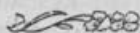
Kdo je kriv? »Slovenska Matica« se je srečno zasidrila v liberalnem pristanu. Njen predsednik je jasno izpovedal, da se bo popolnoma osamosvojila od pozitivnega krščanstva ter se krepko in veselo razmahala po vesoljstvu modernih zablod. To dejstvo je povzročilo v katoliški javnosti mnogo več lahkokrilega zabavljanja nego resnega premišljevanja. Ta posledica je izmed vseh najbolj žalostna, ker ubija tudi upanje za bodočnost. Izgubili smo zadnji vpliv pri največji kulturni ustanovi in izgube niti ne občutimo tako kakor bi jo morali. Pozabili smo, da »matica« znači »kapital«, »glavnico«, in to v dobi kapitalizma in vsesplošnega zanimanja za gospodarstvo, v času, ko tako jasno čutimo, da je ravno pomanjkanje tvarnih sredstev največja ovira znanstvenega in umetniškega proizvajanja. Matični kapital bo služil odslej izključno propagandi modernega naturalizma med slovensko inteligenco, izenačeval nas bo s povečano naglico z ostalimi evropskimi narodi v vseh smereh degeneracije in tako uničeval to, kar bi moral podpirati in gojiti po namenu in volji ustanoviteljev. Ali res ne bomo spričo tega dejstva zmožni, storiti kaj več kot samo kuhati jezo na liberalce in bojkotirati Matico? Priznajmo, da je tudi naša krivda, da je prišlo tako daleč. Leto za letom smo se odtujevali Matici vedno bolj, vsako izobraževalno društvo po gorah nam je pomenilo več kakor ona, vsake občinske volitve na Kranjskem so bolj zanimale in vznemirjale javnost kot pa občni zbor Matice, in tako je slednjič prišlo čisto naravno do tega, da so bili letos zadnji pozitivno-krščanski ali sicer krščanski misli prijazni odborniki s prav kranjsko »eleganco« postavljeni pred vrata. Kdor ne mara priznati, da je del krivde tudi na naši strani, s tem se ne kaže prerekati. Dobro pa je, da se to javno pribije, da bodo vsaj tisti maloštevilni, ki jim je katoliški prepoved več ko politična stranka, opozorjeni na nove naloge, ki jih čakajo na kulturnem

polju. Če sploh kdaj, tako je letos postal aktualen problem »Kulturne Matice«. Kdor Ljubljano pozna, ne gleda posebno optimistično v bodočnost, to je res: ali nekaj bi se pa vendar dalo doseči. Potreben pa je najprej **kapital**. Če se je za rešitev naše gospodarske organizacije zbralo v kratkem času nad pol milijona kron, ali ni pravično pričakovati za pravtako važno kulturno organizacijo vsaj par tisočakov?! Začeti je treba, agitirati, drezati in — z a m e r i t i s e j e t r e b a ; to nas uči zgodovina protialkoholnega gibanja. Brez vsake zamere se še nič velikega ni doseglo. Kajti tista množica, ki je v nji utelešena konservativnost in skepticizem nasproti novim idejam, se ne da priklopiti s sladkim obrazom in vdanimi pokloni, ona reagira le na krepke mike. Treba je udariti s kolom. Večina seveda hudo zameri, a nekateri se iztreznijo in pridružijo novi stvari, ki potem v drugi generaciji že zmaga na celi črti. Dajmo se torej le pogumno zameriti vsem, ki smatrajo kulturno delo za »nepotrebno«, za »manj važno«, za »nemogoče«. Da je potrebno in važno, to vemo mi; da je mogoče, to pa moramo pokazati z dejanji. Treba je torej še samo par ljudi, ki bi se hoteli zameriti, to je, ki bi se hoteli žrtvovati . . . Tukaj stoji vprašaj. Carniolus.

Umetnost.

Futurizem in mi. Od juga je potegnilo! Fu-tu-ri-zem! Nova umetnostna struja! In mi — po trikratnem premisleku — ne moremo biti njeni prijatelji! Ne moremo, ker smo ljudje in ker smo katoliški kristjani! Kajti vodilna ideja futurističnih teženj je brezmejno sovraštvo do vsega tradicionalnega, slabega in dobrega. Sovraštvo do dobrega pa je greh! — Mogoče bo prinesel futurizem formalno kaj novega (ideja je prastara ideja hudobnih angelov: non serviam!) — pa prosim: Cave canem! Varujmo se, da s formo ne usrkamo groznih principov, bolje principa: »Bisogna aver il coraggio di sputare, di vomitare, di pisciare e di cacare su quello che amammo e venerammo«. (»Lacerba« I, str. 237.) Človek — animal rationale — se strese pred takim principom. Strahopetnež! Nikakor nisem strahopetnež! Futurizem razširja in popularizira človeku kot živali tako laskave principe, oziroma princip, da mu je današnji breznačelni svet komaj kos! In dalje: Kristjan, to je privrženec samega Sina božjega in . . . sputare . . . su quello che amammo e venerammo? Odločno: Proč s futurizmom! Zastopajmo svoje ideje z isto gorečnostjo, kakor zastopa futurizem svoje. Naša »Nova« naj se nikakor ne imenuje futurizem. Naše geslo naj ne bo geslo »Lacerbe«: »Qui non si canta al modo delle rane« — saj poznamo živali, ki so še mnogo nizkotnejše in pojo mnogo grše kakor žabe, na primer : svinje! — Klic katoliškega dijaka, katoliškega umetnika bodi: Omnia renovare in Christo! Sapienti sat!

S. I.

Naprej!

Odkar je došla S. L. S. do popolne politične moči, je politično vprašanje z načelne strani kolikor toliko rešeno. Od tega časa pa opazamo psihološko umljivi tok med nasprotno inteligenco. Ker se ne more ali noče v polni meri udeleževati na javnem torišču, stremi tembolj za premoč na kulturnem polju, v znanstvu, literaturi, umetnosti. Vplivati hoče na daljnji razvoj slovenske naše javnosti v prvi vrsti s svojo duševno močjo in tako popraviti napake, ki jih je liberalna gospoda zagrešila ob času svoje politične vlade, ko se je brigala le bolj za politično ubijanje osovražene nasprotnika, misleč, da je s tem njenim negativnim delom tudi že vse opravljeno, dosežen cilj, če je nasprotnik vsak dan primerno — oklofutan po liberalnem časopisju in na političnih shodih.

Stara liberalna gospoda je grešila, silno grešila, ko je delala z loparjem samo za trenutne uspehe, ne meneč se za dejstvo, da je katoliški pokret rasel vzporedno z delom na kulturnem polju, posebno s fundiranjem jasnih kulturnih načel med mlajšo katoliško generacijo, zbirajočo se okrog »Rim. Katol.« in »Kat. Obz.« Velika večina liberalne inteligence, ako ne vsa, je živela bolj ali manj svemu edinemu kulturnemu vzoru — ubijanju »klerikalnega zmaja«. Konec pa je bil tak, kakršnega je napovedovala peščica okrog »Kat. Obzornika«.

Odkar pa je došla S. L. S. na krmilo v naši javnosti, opazamo nekaj sličnega i v lastnem taboru. Preveč važnosti se često polaga na začasne politične klofute, pozablja pa pri tem, kaj je dvignilo, pomnožilo našo silo in na kak način je dobila svoj razmah. Da tu nujno dalje deluje moment trajnosti najsilnejših strankarskih bojev iz prejšnje dobe, umemo; koliko je pa tega kriva omejenost, smer odločujočih oseb, to je drugo vprašanje. Nevarno se zdi marsikomu, če bi pozabili, kaj nas je dvignilo, kaj nam kazalo smer in kaj končno tudi odločilo — politično krizo. Bila je to okrog »Kat. Obzornika« osredotočena duševna premoč, ki je vplivala posredno na ves razmah katoliške organizacije po Slovenskem.

To je spoznala tudi mlajša generacija nasprotnikov izza l. 1900. Obrnila je hrbet praznemu, bahavemu kriku starih bobnarjev ter se zamislila z vso mlado silo duha v novo dobo resnega kulturnega dela za »narod«, zanikujoč sodobno politično »delo« liberalnih voditeljev. Danes stoji ta mladina v prvih vrstah med — kulturnimi delavci. Kakšni so njeni cilji, to vemo; kakšno je njih delo, to opaža lahko vsak, ki se zanima za slovstvo vobče, znanost posebe. Vodi jo pravo spoznanje, da mora njihovim političnim ciljem pripravljati pot intenzivno delo na duševnem polju. Kdor bo imel premoč na duševnem polju — tega mora biti končno tudi premoč na političnem polju! To izpričuje ravno naš razvoj od leta 1890. dalje. Liberalna plutokracija se je morala hočeš nočeš umakniti katoliški demokra-

ciji. Ali smemo sklepati tudi narobe, da bo sledila politično-gospodarski vladi sedanje S. L. S. doba radikalno-liberalne vlade? Ali nam more dati edinole politična in gospodarska premoč dovolj garancije, da bomo ostali za nedogleden čas vladajoč in odločujoč činitelj v vseslovenski javnosti? Vprašanje, ki postaja od dne do dne bolj pereče! Množe se glasovi, ki hočejo vedeti, da gospodarska in politična premoč nista absolutno trdna stebra zgradbe S. L. S., da je torej treba ravno zdaj, v času, ko je pričela nasprotna inteligenca z vso resnostjo zidati nove temelje bodoče svoje premoči, prav posebne pozornosti za delo na duševnem polju, za literarno delo okrog »Dom in Sveta« ter znanstveno okrog »Časa«.

»Mementote!« kličejo nam — nasprotne vseučiliške docenture. Vemo, da se slovensko vseučilišče ne bo tako kmalu pojavilo ne v Ljubljani in ne v Trstu (če se bo sploh kdaj, da bi se — pisec zelo dvomi!), sodimo pa, da se bo v doglednem času prenesel glavni tok našega dijaštva v Zagreb. In tu zasluži trojica Vošnjak, Ilešič in Oswald popolno priznanje i od naše strani. Čut in spoznanje nove smeri našega razvoja jih vodita tja, kjer bo novo ognjišče jugoslovanske — napredne misli! Tega toka ne ovre v bodoče nihče, ker je naraven. Ko bo prepozno, bomo i mi prišli do spoznanja, da smo zamudili v svoji kulturni kratkovidnosti najugodnejši trenotek za pridobitev vseučiliških stolic . . .!

Danes pri nas nihče resno ne razmišlja o kulturnem pomenu zagrebškega vseučilišča, dasi postaja to vprašanje za nas vedno bolj pomenljivo. In tako se izcimikmalu pred našimi očmi v vsej svoji prešernosti jugoslovanski radikalno-liberalni pokret s sedežem v Zagrebu, vstoličen na stolicah zagrebškega vseučilišča. Naša javnost, naši odločilni činitelji zro vse samo skozi politična očala, a ne pomislijo, da je treba vzporedno skrbeti, resno in z vso intenzivnostjo skrbeti za premoč na duševnem polju. To skrb so prepustili, žal, po edincem samim! Pravega smotrenega dela v označeni smeri ni, in to boli danes, a bo svoje dni še bolj. Seveda, če ne bomo dobili ali če nočemo vseučilišča...! Toda Zagreb — je doma!

Preosnovana »Leonova družba«, ki je imela sredi maja na podlagi dogodkov v »Slovenski Matici« svoj izredni občni zbor, bo morala takoj ob začetku načeti in organizirati vse delo tudi v smeri proti vseučiliškim stolicam! Skrajni čas je, da storimo vse, kar bi moglo zabraniti radikalno-liberalno jugoslovansko povodenj. Pogoji so še ugodni, če pa bodo čez nekaj let, to dvomimo. Čas drvi —!

—nt—.

Onkraj Apeninov.

Spomini.

(Dalje.)

Kod sva hodila oni večer s Tinellijem, kaj mi mar. Pravil mi je, da sva bila pri Torre del Gallo, sva šla na Sta. Margherita ai Mondici in se vrnila čez Porta San Niccolo v mesto. Vedel sem toliko, kolikor prej. Bilo je že blizu desetih zvečer, ko sva dospela pod Uffizije.

»Veš,« je rekel Raimondo — tako je bilo Tinelliju ime — »ta kraj je florentinsko skladišče ponošenih kostumov. To je najgrši kraj v Firenzi . . . un ricettacolo di tutto il sudiciume passatista«.

Stala sva pred zaprašenimi vratmi kraljeve biblioteke.

»Slišiš, Giovanni, ko grem tu mimo, se obrnem v stran. A kaj pomaga? Glej tam na oni strani dolbino pri dolbini, kip pri kipu. Zdi se mi, da se mi smejejo v zobe, češ: jaz sem Dantè, jaz Machiavelli — in jaz Ariosto — in jaz tudi, jaz tudi, se krohota Boccaccio.«

»Ma via, Giovanni. Ti molčiš in se smeješ. Dobro. Te razumem. Ti nisi še živel. Ti nisi še okušal, zato je tvoj tek še nepokvarjen. Poglej mene!

Odkar sem izgovoril prvo besedo, odkar sem prvič prestopil šolski prag, nisem imel drugega pod nogami nego monumente, nisem slišal drugega nego Dantejev »Permesivà« in »Quantogentile«. Nisem živel svojega življenja. Prebresti, ne, preboleti sem moral vse Petrarcome vzdih, trepetati pred vsemi Pascolijevimi »chiar di luna«, slišati ves groben molk njegovih melanholičnih cipres. Preblodil, preobčudoval sem vse galerije v Rimu, v Firenzi in Veneziji. Šel sem iz same buržoazijske šablone petstokrat čez Arno v Palazzo Pitti. In ravno tolikokrat sem se vračal po isti poti zbit in osramočen. Koliko glavobolov bi si bil lahko prihranil, koliko izprehodov napravil. Prebredel sem vatikanske lože trikrat in štirikrat, poznam malone vse hiše v Firenzi, poznam vse muzeje, vse biblioteke. Stoinstokrat sem bil pri S. Marco, kjer sem oblazil vse celice, absorbiral vse Fra Angelicove freske. Vedno sem ostal po četrte ure v celici Savonarolovi. Bil sem srečen, da gledam štolo, križ in brevir pametnega človeka v nespametnem času. Če bi bil živel tedaj, bi bil tudi jaz Piaguone. Spoštujem rebelnega svetnika. Tu doli je voda, ki je odnesla njegov pepel. Prokleti Arno! Vrag vzemi Piazza della Signoria in vse spomine. A kaj bi postajal sentimentalen? Trideset let imam, ne spodobi se, da jadikujem. Toda ubit sem, sit sem, star sem. Ti si divjak, bambino . . . scusami l'espressione, ma non voglio dire . . . mi capisci . . . ? Ti si še zdrav. Jaz pa boleham, se jezim, pljujem na svoj in svojih očetov dom. Hočem, ne vem česa. Siten sem kot bolnik, ki ne ve, kaj mu ni prav. Rad bi umrl, če bi bil siguren, da se rodim drugič, a ne v Italiji. Ne umeješ me. Prišel si z jasnih severnih planin, da stakneš isto bolezen. Ne maram te aficirati. Zgodilo se ti bo vseeno. Nekaj časa še boš molil, potem boš preklinjal, in takrat vedi, da si bolan. Mi futuristi nismo ne čudaki, ne utopisti. Ljudje smo, ki so izgubili spoštovanje do grobov. A grobovi hodijo za nami in se nam vsiljujejo kot zavržene ljubezni neznosni duhovi. Edino, kar manjka našemu času, je, da ni naš. Edina napaka mrtvih je, da še niso mrtvi. Glej jih, glej, kako mi nesramno mižikata Boccaccio in Buonarotti. Te mrtve, ženijalne kanalije. Dosti, jutri, pojutršnjem morda govoriva dalje. Pojva v kako Bettolo večerjat. Izpijeva kozarec vina, žejen sem. Pojdi!»

Bila sva nekje v Via dei Servi. Danes bi gostilne, bolj rečeno beznice, ne našel več. Večerjala sva.

»Mezzo litro?« je vprašal cameriere.

»Ma che, ci da un fiasco,« je zahteval Raimondo.

Pila sva in bila vesela, ne vem česa, svojih razdvojenih duš ali dobrega vina, kdo ve?

»Pijva,« je dejal Raimondo, »pijva!« Obrnila sva čaše in jih izpraznila. V temnih gostilnah, ki diše po surovosti in bodalih, točijo dobra vina brez etiket.«

»Nocoj še greva v Giubbe Rosse. Tam nadaljujem svojo eremijado. Hočeš? Nočeš? Povej! Reci!«

»Basta per ora, beviamo!«

Raimondo je postajal pijanozamišljen. Podprl si je glavo z obema rokama. Topo je zijal v mizo, kot bi ne bilo vina na njej. Kar začne na ves glas deklamirati Carduccijevo: Salute, Satana, o ribellione, o forza vindice della ragione!¹

Pri bližnji mizi sta dva kmečka govorača zbijala šale na svoj in svojih oslov račun.

»A,« pravi prvi, moj osel ne mara slame!«

»Daj mu zelena očala, bo mislil, da je otava!« ga je poučil drugi.

»Nataknila si vidva rumena očala, bosta mislila, da je fiasco buča!« ju je prekinil vinjeni Tinelli.

V sobi je nastal smeh in krohot. Kmeta sta se čutila užaljena in nista več govorila. Ko sta plačala in odhajala, je eden pri vratih nekaj godrnjal med zobmi. Tako nekam nelepo je govoril, da je bilo grdo slišati. Tesno mi je postajalo. Ti ljudje v jezi in vehemenci ne vedo, da je prvi korak za besedo klofuta in da šele potem pride kaj hujšega.

Ostala sva bila sama. Raimondo je hotel še vina, a trattore ga ni hotel več dati, ker je bilo že blizu polnoči. Vstala sva in šla v Giubbe Rosse. Giovanni.

Osebne vesti. Dr. Lovro Pogačnik je bil dne 19. maja izvoljen za državnega poslanca za Vipavsko in del Notranjske. — Deželnim vladnim koncipistom je bil imenovan dr. Franc Hubad, deželnim stavbnim praktikantom pa inženier Anton Bernik.

Seja Starejšinskega vodstva se je vršila v nedeljo, dne 10. t. m., na Bledu. Rešila so se tekoča opravila. Po seji je bil pa sestanek starejšin, pri katerem se je določila taktika nasproti »Slovenski Matici« in se je temeljito govorilo o vprašanju srednješolskega dijaštva; tozadevno so se sprožile nove misli in direktive, ki bodo brezdvomno v bodočnosti obrodile obilo sadu.

Efektno loterijo priredi »Slovenska Straža«, ki bo v juniju izdala srečke. Opozarjamo nujno, da se naj takoj izvrše priprave v dijaških društvih in prosimo gospode starejšine, da v interesu dobre stvari naročajo srečke le pri starejšini: dr. Franc Logar, deželni koncipist v Ljubljani, ki je tajnik in blagajnik Starejšinstva Leonove družbe.

¹ Pozdravljen, satan, upor, maščevalna moč razuma!

Rendez-vous.

»Da mi oprostite, prijatelj! Pesniki imate čudne nazore! Ljudje pravijo celo, da ste v sorodstvu z luninimi izpremembami, toda, kratkomalo, za nas vaši nazori niso... Ko bi hotela, nočem razumeti vaših nauk in besed... Kako se more čisto razviti in splesti, kar se sprede v tihih, samotnih zatišjih, v skrivališčih? Kam pa sta mogla v tem vremenu? Niti na izprehod ne moreta!«

Pomiril sem jo:

»Oprostite, milostljiva! Vi me vedno napačno razumete! Hotel sem reči: Samo tako črno ni treba gledati vse to... Saj vendar lahko govorita dva človeka čisto nedolžne stvari, o umetnosti, o lepoti in marsičem... Taki sestanki so lahko čisto nedolžni, brez grešnih nagibov...«

»Nedolžni,« je ponovila kakor brez misli in se zamislila... — Poglobila se je v davni spomin in je nalahno zardela.

»Ali naj —, ali naj Vam pripovedujem, kakšne posledice ima lahko tak »nedolžen« sestanek? Mislím, da Vam ta moja žalna obleka, ki jo nosim že dolgo, pove vse, vse...«

Odgovoril sem flegmatično: »Hm... To je seveda bridka resnica... To je bilo takrat zelo žalostno, seveda... žalostno... Ko bi Vaš gospod soprog takrat le...«

Nisem izgovoril do konca, segla mi je v besedo:

»Gotovo! Gotovo! Moj mož je bil res bolj silovite narave, ampak rečem Vam, tudi dober, kakor poosebljena dobrota! S ponosom je zrl na svojo rodbino, visoko je cenil čast slehernega člana naše hiše... Njegova čast je bila takrat užaljena do skrajnosti... On ni mogel drugače, ni mogel...«

Po licu sta ji spolzeli dve veliki solzi.

»Seveda,« dejal sem tiho, »bila je velika nesreča...«

V tajinstveni mir, ki je sledil mojim besedam, je zabrnél električni zvonček. Gospa Mara si je nagloma utrníla solzo, ki jo je izvabil spomin njenega moža.

»Ona, Zora je,« je dejala gospa glasno, »ampak molčiva o vsem kar sva govorila o njej!«

Gospa Mara še ni dobro izgovorila svojih besed in odprla so se vrata. — Mlada, vitka deklica je naglo vstopila v salon. Njene oči so čudovito lepo žarele, njena lica so bila kakor rožni cvet.

Dober večer, mamica! Moj Bog, to je vreme zunaj! In kakšen veter piha; lase imam čisto premočene in potem te luže po ulicah! Kako prijetno je — tu!«

Obrnila se je do velikega salonskega ogledala, si popravila frizuro in govorila: »To vreme, to vreme...«, potem se je obrnila zopet k nama...

Gospa Mara me je pogledala in čital sem v njenem pogledu, da me razume.

Bilo je jasno, da utegne biti vse res, o čemer sva preje govorila.

»Ali ste se dobro zabavali, gospodična?« sem vprašal zato, da sem nekaj zinil.

»Ja... da... je že bilo. No, bilo je čisto — fletno!« Hitro je odvrnila pogovor: »In vidva tudi? Ne?« Pogledala je svojo mamico direktno v obraz. — »Ampak, mamica, odkod solzice?«

»Eh, kje...« je dejala gospa Mara malomarno in si obrisala oči. »Česa vsega ne vidiš, otrok...!«

»Pravkar sva obravnavala zelo žalostno zgodbo.«

»Ah, kaj se je vendar zgodilo?«

»Bilo je pred petimi leti,« sem pripomnil.

»Povejte vendar!«

Pogledal sem gospo Maro in ona mi je molče dovolila, da pripovedujem žalostno zgodbo.

Začel sem: »Pred leti je bilo, ko je živel mlad častnik. Vzljubil je dekle boljše rodovine. A poročiti se ni mogel, ker še pravzaprav ni bil nič — pravega. — Prosil je za važno državno službo v tuji državi in nekega večera, ko se je odpravljaj na pot k svoji materi po slovo, se je sestel z dekletom — skrivoma — tam v samotnem parku kraj jezera...«

Zora je bila v zadregi:

»Zakaj mi to pripovedujete? To je mogoče začetek novega romana...?«

»Ali naj neham?«

»Ne... — ne...« je dejala kakor v sanjah.

»Da... Slučaj je potem hotel, da je brat onega dekleta, sicer oženjen mož, prišel slučajno tam mimo — —. Priznavam, brat je bil razborite narave... nagle jeze... in kaj je videl, kaj se je pravzaprav tam zgodilo, ne ve nihče... Dekle je zbolelo, — malo dni nato pa sta se onadva — — dvobojevala.«

»Dvobojevala sta se?«

»Da. Brata, ki je bil nedolžen, zadela je... zadela... — usoda. Tako lahko malenkosti, dobromišljene nerodnosti — ker ta dva sta morda mislila resno in pošteno, ljubila sta se morda iskreno in vdano — določajo človekovo usodo!«

Zora je stala pred menoj kakor okamenela...

»Da, Zorica,« vzdihnila je gospa Mara, »tako je bilo...«

Zora se je vzdramila iz svojih misli in se oklenila mamice.

»Ampak, če mislita pošteno, resno...«

»Kaj vedo tujci in drugi ljudje o tem? Ljudje vidijo zlo tudi v idealnem stremljenju! — Če kdo zagleda tak parček, — si pač misli vse drugo, samo nič pametnega, poštenega! Vsak rajši pljune, kakor...«

Zoro je to ganilo, sklonila se je do matere.

»In tako visoko je cenil brat svojo čast in čast svoje sestre, da ni mogel prezreti, odpustiti, se premagati...!«

»In dete, Ti mar ne veš, kdo je bil oni ‚brat‘?«

Zora se je razburila. Rdečica je oblila njena sveža lica, pokimala je komaj vidno v odgovor in zagrebla obraz v naročje svoje mamice:

»Mamica, ne zameri; saj pride jutri... jutri pride...« je vzdihnila polglasno, »saj je bilo prvič, mamica...!«

Ko sem prišel zvečer domov, sem legeŕ na zofo, zaprl oči in bil žalosten, kakor je bilo žalostno vreme zunaj.

Sklenil sem, da pojdem še na obisk; morda ga vidim in čaŕstitam Zori. Naj ne ve niti ne sluti ničesar.

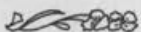
In vendar, in vendar sem jo imel rad.

Anton Oŕaben:

Taliŕzman.

Rekla ni besede, videla ni ran,
samo nje podoba,
in prelevil se je črni, zlobni vran
v belega goloba.

Tunjuŕ:

Sentimentalne.

1.

Na nebu sijale
zvezde so tri,
in milo migljale
v sredi noči.

Mi luna ŕelela
lahko je noč
in trata ŕuŕtela
vspavajoč.

A meni za spanje
bilo ni mar,
zasanjal sem sanje;
vzljubil ta čar...

2.

Zunaj je jasna noč,
v meni je temen dan —
zunaj zvezde sijò,
v meni pa zadnje mro...

3.

Vzpel je oblak se,
vzpel iz morja —
s sabo peljal je
morskih solza.

Rosile so solze
na trate mehko,
iz trat pa je vzkllilo
roŕ nežnih nad sto.

In eno sem utrgal
in vroče objel,
jo v srce zaklenil,
z njo v svet sem odŕel...

Čeb. André:

Sanje.

Ti si v gorkoti spala
in gorke misli dihala,
ko se je zima pod oknom z belim snegom igrala . . .

Zima je trkala: »Odpri!«
Odmev moje misli se je do tebe prikradel:
»Draga! — Mene in tebe več ni.«

Pod jutro rože bele —
tvoje gorke misli so v oknu cvetele.

Čeb. André:

Ob morju.

Ob morju stojim —
molčim:
val za valom se vije,
se ob skali razbije —
moja misel.

Od skale tisoč valov se lije:
vse se vije,
vse se rije:
jaz v hrepenenju,
jaz v življenju —
jaz sam.

Morje, zakaj že tvojo pesem poznam!

Fedor Z.

Vizija.

Videl sem brate hiteče na pot hrepenenja:
V dalje neznane so vpirali jasne oči,
željni veselja in žejni sreče opojne.
A sodba je težka mračila njih čelo: Vse vaše moči
naj v daljah brezkončnih Vam izkrvave,
bolest, hrepenenje in up izmuči naj mlado srce!

Po bojih sem vročih jih videl speče:
Še v sanjah so mučnih iztezali trudne roke,
kot bi iskale prijazno desnico,
kot bi iskale sorodno srce
na težki poti — do sreče.

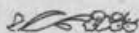
Fedor Z.

Nekoč.

Nekoč, tam v zlati dobi mladih let
upiral sem oči v daljave neizmerne bogvekam,
da bi cilj svojih sanj — skrivnosti polni hram
prihodnosti zazrl.

Morda v daljah cvete in žari
sreča — rožica bajna,
morda srce mi vteši
sreča — zvezda vabeča.

V srcu je cvet hrepenenja vzcvetel,
srce zaželelo razkriti je noč temno.
Takrat sem vstal in vzel na pot svojo moč in šel
in zaznamoval sem pot do sreče s trpljenjem in
srčno krvjo.

Bogdan:

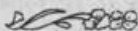
Materino pismo.

Z grenko solzo,
s trudno roko
pisala sem pisem sto in sto,
sinko moj!

In ni te nazaj;
k nam že v tretje maj
prihaja,
odkar zapustil si dom,
in vsak večer zahaja
v mojo dušo dvom . . .

To je bolečina vseh bolečin,
ko mati ve, da še živi sin;
kod hodi,
kod blodi,
pa moje srce
ne izve.

Tak daleč je šel,
da zanj nihče ne zna,
tak daleč je šel,
da me več ne pozna! . . .

Bogdan:

Bolne oči.

Počasi, počasi
te ure gredo
z otožnimi glasi.

Pa jokajo, jokajo cele noči
te bolne oči,
kot da jih umetnik ustvaril ni,
teh bolnih oči!

Tisoč ran . . .
noč in dan
pije kri
črni vran.

Ave Marija,
prosi za sina,
daj mu moči!

Bogdan:

Sestrica sestrici.

Na grob me vleče nazaj,
nazaj, nazaj,
kjer ti ležiš . . .

Da bi ti videla
nagelje, lilije,
kakó cveto . . .

Da bi ti slušala
slavce, škrjance,
kako pojo . . .

Naj še tako pojo,
naj še tako cveto,
grob tvoj je tih in nem!

Mojmir Savov:

Spokornica.

Tema je bila razlita po cerkvi. Večna luč je gorela in na oltarju so gorele sveče. Mašnik je odpiral tabernakelj.

Crdink . . . crdink . . .

V tistem trenutku je stopila v cerkev; pokleknila je in se je udarila na prsi . . . globoko sključena . . . čelo na kamnu . . .

Mašnik je odpiral tabernakelj in ona se je pomaknila v kot . . .

Tresla se je . . . spodnja čeljust ji je bila močno naprej, tako da so ji objemali rjavi zobje zgornjo ustnico . . .

Vedno hlastneje so šklepetali zobje . . .

»Madona . . . o Madona . . .«

Ženske so prihajale in odhajale; samo pol pogleda, postrani . . . in vsaka se je stresla . . .

»Madona . . . o Madona . . .«

Književnost in umetnost

Ošaben: Pismo.

Hvala, hvala ti za šopek bel,
moja mala Štefanina,
niti zlatega cekina,
ne bi mogel biti bolj vesel.

Do zdaj bi še šlo, čeravno Te bi Tvoja mala Štefanina lahko okrcala radi cekina, pa saj Te ne more, ker ima »prstke fine«.

Veš, iz cvetov diha tvoj pogled,
tvoj obrazek, prstki fini
in obenem opomini:
Kadar padel bom, da vstal bom spet.

»Čo, čo,« bi rekel dober gospod; veš, ta konec pa je zlagan, privlečen za brke v pesem. Vem, da Te je sram, ko bereš tiskano; mene je že zdaj. Pesem. Ker je par dobrih stvari zraven slabih, naj tiskam vse. Podčrtane stvari so do omedlevice neokusne, mene ob takih verzih napadajo živčne slabosti. »Pač!« je rekel vrag, ko je v blagoslovljeno vodo stopil, trdi naša prislovica, znamenje, da ima

narod še nekaj estetičnega okusa za jezik. Tretji del je prav dober, ker je kratko povedano vse, sicer pa ni v ciklu logične skupnosti. Ne vem, kaj bi reklo dekle, če ji pošlješ te verze. Primera s Kristom, prijatelj, pa ni dostojna!

I.

S celim svetom sprt,
v srcu ves razdrt,
sam trpim v samoti,
kakor Krist ob poti;
in glej njemu klanja se poljé,
klas mu poje tiho pesem,
jaz le žalost v srcu nesem,
vse okoli mene je gorje.
Ti ljubezni roža moja,
Kakšna je zdaj duša tvoja?
še nedolžnost je v očeh,
kakor v onih lepih dneh?

II.

Kakor pajek svilne mreže,
slutnja dušo mi prepreza,
k temnim mislim misli veže,
v žalost z njimi me pogreza.
»Rože ve kraj bele ceste,
morda ve o njej kaj veste?«
Povprašujem vetra dihe,
povprašujem hoje tihe,
povprašujem mrak noči.
toda vse molči, molči. —
Pač v tišini tej zamrli,
v vrhu grlica zagrlí:
grlica družica si lesov,
grlica družica si mrakov,
tajnosti noči vse veš —
govoriti pa ne smeš.

III.

Ti ljubezni roža moja,
bodi tiha, bodi tiha,
ni življenja če ni boja,
ni bolesti če ni vzdihá.

Trnski: Odkar sem tebe videl . . . To je menda gazela, jaz bi rekel dromedar, ima namreč precej grb; bil bi torej večkratno-grbi dromedar, velik in dolg je tudi dovolj, mora pač biti, drugače bi puklji ne imeli prostora. Ves mir je fantu izginil, odkar je njo videl in ona ga ne mara, to je cela vsebina 18verzne gazele. Stvar je videla Prešerna pri njegovih napakah in mislila, da je to prednost gazele. Če je Prešeren rabil apostrof, je bil opravičen, ker je pisal svoje narečje; ker je že Stritar odvezel potepuhu domovinsko pravico v naših verzih, je narodni izdajalec, kdor bi protežiral takega nepridi-

prava, kakor je ravno apostrof pri »ker tebe ljubiti' moram in tebe pozabit' nikjer«.

Želja pred slovesom: Več čuvstva že ima, kakor prejšnja, apostrof je seveda tudi zraven; zakaj si ne ogledaš modernih verzov, moderne dikcije, premalo še poznaš jezik.

Samo: Precej dobri stvari, malo nerodni sicer, pa to ne de nič; za vajo obvelja. Ne srečnež. Smrt v snegu je že obdelana pri nas. Če bi hotela učinkovati, bi morala imeti več dramatične in življenjske sile, več motivov. O j z v o n o v i . . . Lepa, resnična misel: ni se še razvila, ni dozorela še umetniško.

J. S. Motto je dobra reč:

Delo naše geslo,
Up je naše veslo,
Bog je naš izvor,
Mravlja dela vzor.

Res, precej krepko rečeno. Kar se tiče forme: dandanes ne pišemo več vsakega verza z veliko začetnico; kar se tiče vsebine: škoda, da ponoviš misel dela dvakrat; tako ostanemo tam kakor začetka. Poezija in trpljenje pa je devetkrat ponesrečena stvarca. Toliko jokave, s sentimentalnostjo oblizane ljubezni že davno nisem videl na papirju. Poletni večer z luno, z mlado žensko postavo, ki stopica in boža s svojimi nogami rosno travo. »Vstal sem, hitel ji nasproti in padel v nje objem« — čisto gotovo si nji in sebi nos razbil, vsaj na čelu sta imela buško, ali je bila pa porcelanast brnjavs. Ne, ne, »na mehki travici sva razkrila drug drugemu svojo dušo . . . Bili so to sveti trenutki najine ljubezni — ljubezni čiste in svete . . . bila je to ljubezen do ljubezni«. Kaj še! — Bili so to trenutki pohajkovanja, prijatelj, travo sta povalila brez potrebe, čas sta kradla — ona naj bi bila šla kuhat, ti pa vsaj drva nosit; to bi bila ljubezen do ljubezni in jaz bi vanjo verjel. Sosedov Ljubomir pa igra na violini »Strune, milo se glasite« in oba sta »očarana«. »Pesem Ljubomira me je naravnost očarala. A ne samo mene, ampak tudi mojo ljubljenko Borislavo. Tudi ona je privzdignila svojo glavico, glasno vzdihnila v tiho, mirno noč.« Za jokcat! »Josip, ali slišiš? Kajneda, to je krasna nočna poezija?« Prijatelj, kajneda, to je še velika goska? Kakor vidiš, meni Tvoji pogovori ne ugajajo, to je tako strašno prisiljeno, na primer: »Tako strastno (!) je ljubil svojo Anico, pa, **oh**, (!) postala mu je nezvesta!« Nato Borislava: » . . . Josip, jaz te ljubim. Jaz ti ne postanem nikoli nezvesta, prostovoljno ti prisegam (!). Josip, najina ljubezen je večna, sveta in čista . . . « Da vaju sliši Hamlet, bi rekel: »Ophelia, geh' ins Kloster!« To se pravi, rekel bi: »Spat, frac kratkokrilni, ti paglavec, pa koze past!« Vse je premlado pisano, diši po peti gimnaziji in drugem letniku liceja, govori so tako naučeni iz zbirke ljubavnih pisem, da sem prekršil avtorsko pravico, ker sem sploh citiral. Taka scena nima za nas veljave več, dokler priznavamo umetniško vrednost scene: Romeo in Julija na balkonu ob luninem svitu, scene: Hero in Leander v stolpu ob polnoči. Kdor ne napravi bolje take scene, bodi tih; saj še v praksi kopirajo mladi zaljubljeni scene iz starih klasikov. Niti tem bi ne koristil Tvoj opis: **Poezija in ljubezen**, ker imajo boljše avtorje.

A. J. Dravi. Lepi verzi domovini in Dravi, samo obdelani tako v starem šablonskem načinu, da sem videl Gregorčiča, kako je branil svojo »Soči«, slišal sem Jenka in vse domorodne, z ljubeznijo do domovine navdušene pevce. Res, ne vem, kaj bi rekel k verzom:

»To bol je moje domovine,
to krut (!) je tuji meč.«

»Je, pa ni, je, pa ni,« je rekel Lampe Finžgarju. Morda bo? — Vsaj pozneje bo.

Tugomer. O marsikaj!... Kako si me pogledala!... Oj ve ženice!...

O marsikaj, o marsikaj
bi vam povedal,
a jaz molčim le in trpim
in le v usodo se udajam
in le samoti tihi vse zaupam
a drugim kaj — kdo upa si,
jaz — ne!

Kako si me pogledala,
ko mimo te sem šel
kot da bi mi povedala
kaj boš od teh imel
saj veš da prav nobena te ne mara
da te s pogledi le očara
in ti vznemirja le srcé
in vnema v njem ljubezen, poželjenje
seve le brez uspeha.

Oj, ve ženice
kak pač ugibate
moje skrivnosti
rade vzrok znale bi
moje bridkosti
pa se vam nikdar
ne bo posrečilo
veste zdaj ženice
kak je z menoj.
Ljubica, ljubica
ta mi je kriva
da tak nesrečen sem
revica jaz.

Dobri prijatelj Tugomer, Ti še vejic ne poznaš, ne navednic; klicaj, vprašaj, to je Tebi neznana deveta dežela. V Sketovi slovnici, stran tolikointoliko, oglej vse te ozebke svoje; morda kaj najdeš zase. Te tri so mi ugajale vsled svoje preprostosti in otroške naivnosti. Druge pa niso niti za ocene. Saj si še mlad, »za uk si prebrisane glave«, zato se uči lepo! Slovnice Ti pa drugod še manjka, n. pr. pri refleksivnih zaimkih je lep kapitel. Tega mora znati pošten slovenski kristjan, ki maže prste s črnilom; pa pazi, da ne bo: »seve le brez uspeha«. — Še nekaj: drugič pošlji manj, a boljše naj bo!

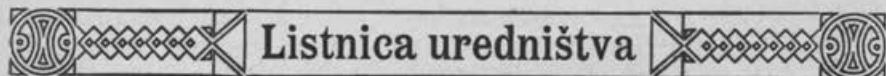
Varis Netov. V gozdu. Tako, tako, bi rekel kupec na sejmu, če bi mu prodajal svojo robo. Za vajo bo, a več pa ne. Najboljša je prva kitica, prav »fleten« je pa tisti: »so!« v drugi kitici.

O te sanje,
o te sanje,
ki jih sanja
gozd zeleni
kak prijetne
in vse nežne
so!

Zdaj čutiš sam že, da nekaj ni v redu! — Sanje. Goethejev »Fischer« je vsaj balada, ti pa nam isto poveš o ribičevih sanjah. Jaz že čitam rajši še nemško balado kakor Tvoje verze. Zakaj kvariš toliko popirja za tako staro stvar, v tako stari obliki? — Vse je razblinjeno: za »Zoro« piši jedrnato; saj honorarja takointako ne prejmeš, potem je pač vseeno, četudi je par verzov manj. Hotel bi, da je pesem močan telegram srca srcu; zato mora imeti tudi tako obliko. — Večer. Velja isto. Goethe je napisal: »Über allen Wipfeln« tako kratko, da človeka boli srce, ko čita to lepo pesmico. Najslabša pa je: **Mati.** Stritarjeva: »Tiho, tiho, Tonček mali, oj ne jokaj se tako itd.« je lepša in krajša. Uči se!

Teribin. Tvoji »Spomini« v tej obliki niso porabni. Preveč meditacije; kaj ko bi iz tega napisal rajši črtico z dejanjem, ne pa spominov. Toliko besed človeka utruji. Ravno isto je z »Madono«. Človeka siliš biti pobožnega, pa ni nujne sile iz Tvojega dnevnika. Jaz bi rad v stvari videl nekoliko več dejanja, psihičnega dejanja; večji momenti morajo vplivati na človeka in ne samo opazovanje izžitih ljudi. Meni tako jokava in mrtva stvar ne ugaja: vidim rad, da v psihi vre in se kleše, čisti, dviguje ali pada. Za umetnika je isto.

N. V.

Slovenska dijaška zveza prosi, da se blagovoli odslej pošiljati vso korespondenco na društvenega tajnika — Ivan Stanovnik, cand. iur., P. Horjul, Kranjsko.

